

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____

(підпис)

_____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»
на тему: «РОЗРОБКА ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
СЕРЕДОВИЩА У МІСТІ
(НА ПРИКЛАДІ М.ПОЛОННЕ)»

Виконавець:

студент ФЕУП

Лопасов Владислав Андрійович _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Колесник Ольга Олекіївна _____

/підпис/

Одеса – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА	6
1.1 Сутність підприємницького середовища та необхідність його дослідження	6
1.2 Методика оцінки потенціалу розвитку підприємницької діяльності.....	9
1.3 Світовий досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОЛОНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	19
2.1 Макро- і мезоекономічне підприємницьке середовище Полонської ТГ ...	19
2.2 Аналіз підприємницького потенціалу Полонської ТГ	25
2.3 Показники підприємницької діяльності та аналіз стану ділової активності громади	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПОЛОНЩИНИ	36
3.1 Можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо розвитку підприємництва у Полонному.....	36
3.2 Сценарії стратегічного розвитку Полонської ОТГ	42
ВИСНОВКИ	588
Список використаних джерел	633
Додатки	666

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток малого та середнього підприємництва є одним із основних напрямків політики регіону та країни в цілому. Дослідженню питань підтримки розвитку підприємництва в Україні, починаючи від моменту проголошення її незалежності та й далі приділяли увагу велика кількість вітчизняних науковців, серед яких О. В. Дикань [5], Добрава Н.В [6], Колеснікова Г.В. [11], Колесник О.О.[12], Подмазко О.М.[12], Пиріг Д.З.[15], Траченко Л.А.[22]. Проте наразі Україна переживає складний період повномасштабної військової ескалації, що негативно позначається на економічному становленні та на управлінні малими та середніми підприємствами. Сукупність політичних та економічних факторів призвели до масштабного руйнування, закриття та дислокації багатьох суб'єктів господарювання. Але саме мале та середнє підприємництво є тією соціально-економічною основою, без якої не може розвиватися жодна європейська держава. Враховуючи виклики сьогодення – триваючу російсько-українську війну, основним напрямком забезпечення стабільної роботи економіки в умовах воєнного періоду є підтримка бізнесу, з метою створення нових робочих місць, стимулювання залучення інвестицій. Адже вагомі фінансові ресурси міського бюджету необхідно спрямовувати на підтримку збройних сил України задля безпеки жителів громади та внутрішньо переміщених осіб. Підвищення конкурентоспроможності економіки міста Полонне та створення сприятливих умов для динамічного розвитку малого та середнього підприємництва має бути прикладом для розвитку подібних малих міст в регіонах країни, підприємствам яких приділяється набагато менше уваги, ніж обласним мегаполісам, в той час, як основні перероблюючі та виробничі потужності знаходяться саме в області і є основою виробництва ВВП країни та впливають на економічний стан країни в цілому. Тому вкрай актуальним є дослідження особливостей розвитку малого та середнього підприємництва в Полонному, як приклад розвитку маленького, не обласного міста, та розробка

ефективної політики підтримки та підвищення конкурентоспроможності його підприємств.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти державної підтримки малого, середнього та великого підприємництва та визначення резервів їх розвитку.

Завдання дослідження – виходячи із мети дослідження в роботі поставлені наступні завдання:

- розкрити сутність підприємницького середовища та необхідність його дослідження;
- оцінити потенціал розвитку підприємницької діяльності міста;
- проаналізувати світовий досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу;
- охарактеризувати макро- і мезоекономічне підприємницьке середовище Полонської ТГ;
- проаналізувати підприємницький потенціал Полонської ТГ;
- розрахувати показники підприємницької діяльності та провести аналіз стану ділової активності громади;
- оцінити можливості імплементації зарубіжного досвіду щодо розвитку підприємництва у Полонному;
- розробити сценарії стратегічного розвитку Полонської ОТГ;

Об'єкт дослідження – сукупність теоретичних, методичних, прикладних аспектів розвитку та державної підтримки підприємництва.

Предмет дослідження – програма розвитку підприємництва Полонської ТГ.

Методи дослідження. У роботі використано такі методи дослідження: методи критичного аналізу та узагальнення наукового досвіду – для уточнення понятійного апарату; системний підхід – для аналізу основних тенденцій ресторанного ринку та аналізу конкурентних переваг новоствореного підприємства (SWOT-аналіз); економіко-статистичного аналізу: табличний,

графічний, групування, класифікації, моделювання – для обґрунтування інвестиційного проєкту створення кав'ярні-кондитерської, експертної діагностики: ранжування, порівняння, оцінювання – для визначення ступеня ризику проєкту.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій, статистичні щорічники Державної служби статистики України, звіти та аналітичні матеріали інших державних органів, наукові публікації та монографічні видання.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, основний зміст роботи викладено на 61 сторінці, загальний обсяг 75 сторінок, кількість використаних джерел 30, таблиць 7, рисунків 2, 5 додатків.

ВИСНОВКИ

Дослідивши теперішній економічний стан міста Полонне, можна зробити висновок, що підтримці розвитку підприємницької діяльності приділяється мало уваги та треба розроблювати програми розвитку для вирішення цієї проблеми. Наведені у роботі пропозиції по відтворенню та підтримці бізнесу Полонщини та України загалом мають сприяти розвитку в першу чергу сільськогосподарській промисловості та відновити промислову діяльність району. Виходячи з проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. МСП впливають на розширення ринкових структур і ринкових відносин та роблять значний внесок у покращення ринкової структури економіки та її диверсифікацію, головним чином через зміну кількості учасників ринку, підвищення рівня освіти, залучення ширшого кола осіб до бізнес-системи та розвиток конкуренції в інноваційному секторі. Тому розвиток МСП є надзвичайно важливим і потребує підтримки як на національному, так і на місцевому рівнях. У зв'язку з цим програма підтримки підприємництва муніципалітету Полонне на період 2020-2024 рр. має вирішальне значення, оскільки вона сприятиме розробці та впровадженню низки ефективних заходів шляхом найкращого використання наявних ресурсів та виробництва, технічного та людського потенціалу м. Полонне.

2. Потенціал в економіці — це здатність підприємницької організації здійснювати певну діяльність, що відображає максимально можливий сукупний результат такої діяльності. В рамках концепції сталого розвитку пропонується оцінювати розвиток підприємництва в економічному, соціальному та екологічному секторах на основі дворівневої системи індикаторів. Верхній рівень складається з ключових індикаторів, які визначають основні аспекти стану розвитку певного сектору. Наприклад, в економічному секторі це обсяг валової доданої вартості та середній темп її зміни за останні 10 років. Додатковим показником є порівняння

продуктивності праці (додана вартість на одного працівника) із середнім рівнем в Європейському Союзі. Основні та додаткові індикатори визначаються, виходячи з мети і завдань дослідження та специфіки досліджуваної підприємницької системи.

3. Виходячи зі світового досвіду, можна рекомендувати наступні заходи: посилення стимулів для бізнес-одиниць до інвестування та інноваційної діяльності шляхом збільшення обсягів державних замовлень від інноваційних та активних підприємств; запровадження механізму спрямування частини надходжень від підприємства на фінансування субсидій на розробку та впровадження виробництва інноваційної продукції; державна підтримка та фінансування створення регіональних та місцевих інвестиційно-інноваційних кластерів за участю МСП у пріоритетних сферах економіки; розвиток інформаційно-консультативного забезпечення; консультативна підтримка населення щодо створення власного бізнесу.

4. Критеріями ефективного розвитку макро- та мезоекономічного середовища м. Полонне є наступні: підвищення рівня життя – зростання реального наявного доходу, збільшення середньомісячної заробітної плати, створення нових робочих місць, зниження рівня зареєстрованого безробіття, бронювання робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту; розвиток основних галузей економіки – на підставі її інноваційно-інвестиційних складових, обсягів продукції промисловості у порівняних цінах, стимулювання освоєння нових конкурентоспроможних видів продукції; активізація підприємницької діяльності – сприяння збільшенню кількості підприємств малого і середнього бізнесу; поліпшення інвестиційного клімату – зростання обсягу інвестицій в основний капітал; підвищення якості життєзабезпечення людини – реконструкція мереж водопроводів та водовідведення, ремонт та будівництво доріг та тротуарів, продовження реконструкції вуличного освітлення, підвищення санітарної культури серед жителів міста, озеленення міста, приріст обсягу роздрібного товарообороту

підприємств роздрібної торгівлі та ресторанного господарства; налагодження логістичних зв'язків тощо.

5. В Полонській міській територіальній громаді розвивається легка, харчова, будівельна промисловість. Також, на території ОТГ наявні мінерально-сировинні ресурси, які представлені сірими гранітами, мігматитами, каолінами, сірими глинами, піском будівельним. В межах територіальної громади: родовище Полонське - ділянка№1 (пісок для силікатної цегли), родовище Полонське—ділянка№2 (граніт, мігматит), родовище Полонське 2 (граніт), розробляється ТОВ «Полонський гранітний кар'єр». Промисловий комплекс представлений харчовою, металообробною, деревообробною галузями та виробництвом будівельних матеріалів.

6. На території громади функціонує ряд промислових підприємств, зокрема найбільші з них: ТОВ «Майдан-вільський кар'єр», ТОВ «Полонський спецкар'єр», ТОВ «Новошляхбуд», ПАТ «Полонське підприємство «Агрохім», ПП «Вікам», ТОВ «Реді Гармент Технологіджі Україна», ТОВ «Полонський гранітний кар'єр». Всього за 9 місяців 2023 року промисловими підприємствами було реалізовано продукції на загальну суму 345 млн. грн., що на 35% більше за аналогічний період минулого року. На збільшення реалізації продукції вплинув ріст цін та попиту на промислову продукції. На території громади в зимовий період внаслідок військових дій мало місце відключення електроенергії, та незважаючи на це підприємства шукали шляхи вирішення проблем за рахунок альтернативних джерел енергії, зокрема й генераторів. У розрахунку на одну особу населення Полонської громади обсяг реалізованої промислової продукції за 9 місяців 2023 рік становить 10,1 тис. грн. в діючих цінах, що на 35% більше аналогічного періоду попереднього року.

7. Підприємці в усіх країнах мають спільну мету – збільшення прибутку, і вони часто діють за аналогічними сценаріями для досягнення цієї мети: отримують початковий капітал або залучають позики, можуть створювати бізнес завдяки своїм контактам або допомозі від батьків, і очікувати доходу від своєї діяльності. Проте реалізація бізнесу в різних країнах

може бути або важкою, або простою, що свідчить про вплив держави і економічних умов на розвиток підприємництва. Деякі країни надають кредити для підприємств, інші – безвідсоткові позики, або надають вигідні гранти від держави. Зарубіжний досвід показує, що активна державна підтримка малого та середнього бізнесу на всіх рівнях влади дозволяє їм швидко розвиватися та працювати стабільно та ефективно. Це призводить до збільшення виробництва, зниження напруги на ринку праці, балансування різних секторів економіки, співпраці між великими та малими підприємствами, створення середнього класу підприємців, вирішення соціальних проблем, збільшення виробництва вітчизняної продукції, підвищення конкурентоспроможності та доходів населення за рахунок податків. Тому малі та середні підприємства є основою стабільного розвитку економіки будь-якої країни, а перша та найважливіша підтримка держави – це надання кваліфікованої робочої сили, яка працює на цих підприємствах та створює нові.

8. Основними варіантами сценаріїв розвитку є: консервативний (песимістичний) та прогресивний (оптимістичний). Консервативний (песимістичний) сценарій розвитку громади формується за комплексу припущень, що тривкий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан громади як соціально-економічної системи залишається незмінним, тобто послідовність станів системи змінюється за інерцією: громада рухається по інерції, суспільно-економічний стан країни не сприяє розвитку. Прогресивний (оптимістичний) сценарій розвитку будується на припущеннях, за яких формуються найсприятливіші зовнішні (глобальні та національні) та внутрішні (ті, які громада здатна створити самостійно) фактори впливу: громада активно використовує можливості в умовах динамічного відновлення країни після війни.

Виходячи із проведеного аналізу, нами було розроблено план по використанню потенціалу м. Полонне і Полонської ОТГ з метою відновлення ділової активності та відродження підприємницького середовища. Основними узагальнюючими стратегічними цілями по розвитку підприємницької

діяльності є: розвиток агропромислового сектору; відродження традиційно-історичних ремесл (гончарство, лоза, кераміка) та популяризація цих ремесл за межі ОТГ, області і країни; створення сучасного ХАБу (традиційних ремесл) для розвитку та зацівлення молоді, максимально залучивши місцевих жителів та малого бізнесу. Розвиток водно-рекреаційного, історичного (підземні ходи, наземні історичні пам'ятки культури), зеленого туризму, розвиваючи рекреаційну та міську інфраструктуру; розвиток малого та середнього бізнесу (із залученням приватних інвестицій), що сприятиме створенню додаткових робочих місць та надходження коштів до місцевого бюджету; підвищення комфортних умов проживання людей, шляхом створення публічних просторів з високим рівнем благоустрою, безбар'єрності та максимальним комфортом (облаштування зон відпочинку, дитячих та спортивних майданчиків, вело інфраструктури та озеленення).

Узагальнюючи роботу можна дійти висновку, що Полонне далеко не безнадійне місто, воно розвивається з кожним роком, але воно потребує підтримку з боку держави, всі перелічені проєкти мають запрацювати вже на практиці ближчим часом, щоб забезпечити економічно стабільне становище району та покращити стан населення, зокрема людей, які ведуть бізнес та збагачують бюджет нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєв Н.В., Рогожин В.Д., Рудик В.І. Управління розвитком підприємства: Монографія. Х.: «ІНЖЕК», 2019. 184 с.
2. Бойко М.Д. Правове регулювання підприємництва в Україні: навч.-практ. посібник. Київ: Атіка Київ, 2019. 712 с.
3. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О. Основи підприємництва / під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир: ЖДТУ, 2019. 493 с.
4. Гой І.В., Смелянська Т.М. Підприємництво: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 368 с.
5. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення / Дикань О. В. *Вісник економіки транспорту і промисловості* 2017. № 57. С. 58-66
6. Добрава Н. В., Осипова М. М. Основи бізнесу: навч. посібн. Одеса, 2018. 305 с.
7. Забродська Л.Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії: Навч. посібник для студ. екон. спец. Харків: Консул, 2018. 208 с.
8. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник. Київ: ЦУЛ, 2019. 728 с.
9. Іванова Н.С., Чернега О.Б. Механізм забезпечення економічної безпеки національної економіки в системі державного управління: регіональний аспект. *Торгівля і ринок.* №2 (46). 2019. С. 26-34.
10. Кібік О.М., Белоус К.В. Теорія бізнесу: навчальний посібник. Вінниця: Дім Химер, 2017. 256 с.
11. Колеснікова Г. В. Гарантійні схеми підтримки малого бізнесу в Україні. *Економічні інновації: зб. наук. праць.* Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2018. Вип. 51. С. 206-218
12. Колесник О.О., Добрава Н.В., Подмазко О.М. Інтелектуалізація як ключовий фактор сталого розвитку України. *Журнал Європейської економіки.* 2023. №4 с. 87

13. Лисенко С.С. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності у сфері торгівлі: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 176 с.
14. Педько А.Б. Основи підприємництва і бізнес-культури: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2020. 168 с.
15. Пиріг Д. З. Досвід розвитку управління інноваційною діяльністю малих підприємств у зарубіжних країнах. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 3 (105). С. 163-170
16. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Монографія. Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2017. 328 с.
17. Панченко С.В., Дикань В.Л., Шраменко О.В. Підприємництво: підручник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 241 с.
18. Полонська ОТГ. Програма соціально-економічного та культурного розвитку міста Полонне. Додаток до рішення 57 сесії Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади № 2 від 12 2023 року
19. Полонська міська об'єднана громада. Сценарії розвитку Полонщини // 2022 URL: <https://hromada.canactions.com/polonska/>;
20. Сотник І.М, Таранюк Л.М. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник. Київ: Університетська книга, 2018. 572 с.
21. Савчук К., Дежефі М, Яськов В. Сценарії розвитку Полонської територіальної громади. 2023 URL: <https://hromada.canactions.com/polonska/>
22. Траченко Л.А. Актуальні питання впровадження міжнародних стандартів у бізнес. *Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях: матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 14 квітня 2022 р.* Одеса: ОНЕУ, 2022. С.53-54.
23. Шелегеда Б.Г. Стратегічне управління потенціалом підприємства: монографія / Б.Г. Шелегеда, Н.В. Касьянова, А.Я. Берсуцький та ін. – Донецьк: Вид-во ДонУЕП, 2006. 219 с.

24. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 3603-IX від 23.02.2024
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> ;
25. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 3303-IX від 09.08.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> ;
26. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1881-IX від 16.11.2021
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> ;
27. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 3498-IX від 22.11.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> ;
28. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» № 1071-IX від 04.12.2020
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text> ;
29. Закон України «Про адміністративні послуги» № 3221-IX від 30.06.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> ;
30. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» № 3221-IX від 30.06.2023
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17#Text> ;